

Магістр 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розглянуто сучасні підходи до визначення сутності поняття "фінансова безпека підприємства", виявлено позитивні та негативні сторони кожного з них. Запропоновано авторське трактування поняття "фінансова безпека підприємства" на основі застосування системного підходу.

Аннотация. Рассмотрены современные подходы к определению сущности понятия "финансовая безопасность предприятия", определены положительные и отрицательные стороны каждого из них. Предложена авторская трактовка понятия "финансовая безопасность предприятия" на основе применения системного подхода.

Annotation. The article reviews current approaches to defining the essence of financial security of a company, identifies positive and negative aspects of each of them. An author's interpretation of the term "financial security of a company" is given basing on a systematic approach.

Ключові слова: безпека, фінансова безпека підприємства, економічна безпека, фінансова стабільність.

У нестабільних умовах розвитку української економіки і зростання зовнішніх та внутрішніх загроз діяльності суб'єктів господарювання особлива роль у фінансовому управлінні належить розробці та впровадженню механізму забезпечення фінансової безпеки, що має на меті сприяти стійкому економічному розвитку підприємства на основі нейтралізації негативного впливу різного роду небезпек.

Теоретико-методичні аспекти фінансової безпеки підприємства, її оцінки та особливості управління наведені в роботах таких вчених, як: Ареф'єва О. В., Барановський О. І., Бланк І. О., Горячева К. С., Ермошенко М. М., Загородній А. Г., Донець Л. І., Каркавчук В. В., Кириченко О. А., Кім Ю. Г., Покропивний С. Ф., Судакова О. І. та ін. [1 – 12]. Проте євроінтеграційні наміри України потребують формування нових підходів до захисту фінансових інтересів вітчизняних суб'єктів підприємництва, а отже, й до їх фінансової безпеки.

Метою статті є узагальнення теоретичних підходів до визначення сутності поняття "фінансова безпека підприємства" як елементу категоріального підґрунтя розвитку суб'єкта господарювання.

Вчені, які своїми науковими працями дали початок розвитку даних понять у науковій сфері, загострили актуальність їх розгляду, запропонували своє бачення даної проблеми й систематизували їх [1]. Проте слід зауважити, що аспектовій безпеці підприємства та її фінансовій складовій приділено недостатньо уваги, хоча безпека саме підприємства є базисом піраміди як національної безпеки взагалі, так і фінансової зокрема.

Вперше як самостійний предмет дослідження фінансову безпеку підприємства виділяє вчений Бланк І. О. [13]. Розглядаючи макроекономічні аспекти досліджуваного поняття, Барановський О. І. у праці [14] наголошує на тому, що фінансова безпека є однією з найважливіших складових економічної безпеки та тлумачить її як ступінь захищеності фінансових інтересів на всіх рівнях фінансових відносин.

Аналіз публікацій за досліджуваною тематикою [1 – 24] дозволив авторів зробити висновок про відсутність однозначного тлумачення сутності поняття "фінансова безпека підприємства" (таблиця).

Відповідно до таблиці, сутність поняття "фінансова безпека підприємства" науковці трактують у таких трьох аспектах:

- 1) як складову економічної безпеки (Судакова О. І., Покропивний С. Ф., Бланк І. О. [3; 11; 12]);
- 2) як стан захищеності інтересів підприємства (Бланк І. О., Каркавчук В. В., Коженьовський Л. І., О. Кириченко, Ю. Кім, Ортинський В. Л., Керницький І. С., Ермошенко М. М., Пройда-Носик Н. Н., Горячева К. С., Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Клименко Т. В. [5; 8; 14]);
- 3) як стан ефективного використання ресурсів підприємства (Мунтіян В. І., Реверчук Н. Й., Донець Л. І., Ващенко Н. В., Вечканов Г. С., Ареф'єва О. В., Кузенко Т. Б., Покропивний С. Ф. [7; 11; 15]).

Підходи до тлумачення поняття "фінансова безпека підприємства"

Автор	Визначення	Джерело
1	2	3
Бланк І. О.	Це кількісно та якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього й внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії й створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого зростання в поточному й перспективному періоді	[3]
Судакова О. І.	Важлива складова частина економічної безпеки підприємства, що базується на незалежності, ефективності і конкурентоспроможності фінансів підприємства, яка відображається через систему критеріїв і показників його стану, що характеризують збалансованість фінансів, достатню ліквідність активів і наявність необхідних грошових резервів, фінансову стабільність, ступінь захищеності фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин	[12]
Покропивний С. Ф.	Складова економічної безпеки, яка полягає у найбільш ефективному використанні корпоративних ресурсів	[11]
Ареф'єва О. В., Кузенко Т. Б., Донець Л. І., Ващенко Н. В.	Стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів, виражений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості і рентабельності бізнесу, якості управління та використання основних і обігових коштів, структури його капіталу, норми виплати за цінними паперами, а також курсової вартості його цінних паперів як систематичного індикатора поточного фінансово-господарського становища і перспектив її технологічного та фінансового розвитку	[7; 15]
Пройда-Носик Н. Н.	Складний багаторівневий процес забезпечення захищеності суб'єкта від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх фінансових загроз та формування його фінансової рівноваги в поточній і стратегічній перспективі за рахунок ефективного використання його фінансового потенціалу з метою збільшення ринкової вартості	[22]
Клименко Т. В.	Система захисту фінансових інтересів підприємства від постійного деструктивного впливу внутрішніх та зовнішніх факторів, що дозволяє йому ефективно розвиватися у поточному та перспективному періодах	[14]
Ортинський В. Л., Керницький І. С., Горячева К. С., Єрмошенко М. М.	Такий стан, який характеризується, по-перше, збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій, послуг, котрі використовуються підприємством, по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, по-четверте, забезпечувати розвиток цієї фінансової системи	[4; 5; 20]
Завгородній А. Г., Вознюк Г. Л.	Захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на всіх рівнях фінансових відносин, забезпеченість домашніх господарств, підприємств, організацій та установ, регіонів, галузей і секторів економіки, держави загалом фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб і виконання фінансових зобов'язань	[6]
Реверчук Н. Й.	Захист від можливих фінансових витрат і попередження банкрутства підприємства, досягнення найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів	[23]
Коженювський Л. І.	Стан захищеності будь-якого суб'єкта від загроз, якого можна досягти лише за умов певної діяльності	[18]
Каркавчук В. В.	Така динамічна ознака фінансового стану підприємства, яка відображає його стійкість від внутрішніх та зовнішніх загроз, здатність до сталого і збалансованого розвитку та захисту фінансових інтересів	[8]
О. Кириченко, Ю. Кім	Фінансовий стан і фінансова стабільність, здатні забезпечити підприємству нормальний ефективний розвиток його діяльності	[9; 10]
Папехін Р. С.	Визначає певний стан фінансової стабільності, в якому повинно знаходитися підприємство для реалізації своєї стратегії, характеризується можливістю підприємства протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам	[21]

Закінчення таблиці

1	2	3
В. Мунтіян	Стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, відображеного в оптимальних значеннях фінансових показників прибутковості та рентабельності бізнесу, якості управління, використання основних та обігових фондів підприємства, структури його капіталу, норм дивідендних виплат за цінними паперами, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства і перспектив його технологічного та фінансового розвитку	[19]
Вечканов Г. С.	Сукупність робіт щодо забезпечення максимально високого рівня платоспроможності підприємства та ліквідності його обігових коштів; стан найефективнішого використання ресурсів підприємства, які проявляються в показниках прибутковості та рентабельності, а також управлінні основними та обі-	[13]

	говими коштами; процес запобігання збиткам від негативних внутрішніх та зовнішніх дій на економічну безпеку підприємства	
--	---	--

Дослідивши дане поняття, можна побачити, що в наукових колах фінансову безпеку розглядають і як складову частину економічної безпеки, і як самостійний об'єкт управління. Існування різних підходів до визначення сутності фінансової безпеки підприємства значною мірою пояснюється багатоаспектністю аналізованого поняття, а тому для з'ясування змісту доцільно розглянути основні його характеристики. Найдокладніше характеристики фінансової безпеки підприємства розглянув Бланк І. О. і виділив такі [3, с. 15]:

1. Фінансова безпека підприємства є основним елементом системи його економічної безпеки.
2. Фінансова безпека є системою кількісних і якісних параметрів фінансового стану підприємства, що в комплексі відображає рівень його фінансової захищеності.
3. Об'єктом її забезпечення є сформована система пріоритетних збалансованих фінансових інтересів підприємства, що потребують захисту в процесі його фінансової діяльності.
4. Основою формування фінансової безпеки підприємства є ідентифікована система реальних і потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру його фінансовим інтересам.
5. Система конкретного підприємства передбачає диференційований рівень кількісних і якісних параметрів захищеності фінансових інтересів, адекватний його фінансовій філософії.
6. Фінансова безпека підприємства є системою, що забезпечує стабільність важливих фінансових пропорцій розвитку підприємства.
7. Важливою цільовою спрямованістю системи фінансової безпеки підприємства є створення необхідних фінансових передумов стійкого зростання підприємства в поточному і перспективному періодах.

Огляд характеристик фінансової безпеки підприємства показує, наскільки багатоаспектним і складним з теоретичного та практичного погляду є досліджуване поняття.

Підсумовуючи існуючі погляди на визначення сутності фінансової безпеки, можна зробити висновок про відсутність єдиного підходу до трактування даного поняття: автори намагалися у визначенні або навести окремі аспекти даної економічної категорії, або ж відобразити взагалі всі її сутнісні характеристики. Більшість науковців розглядають фінансову безпеку підприємства з двох позицій: по-перше, як збалансований фінансовий стан, який можна оцінити за допомогою кількісних та якісних показників, по-друге, як складний процес її забезпечення за допомогою фінансового інструментарію.

Недоцільно розглядати фінансову безпеку як певний стан або напрям динаміки, у який вона повинна повернутися після потрясінь, яких вона зазнала, адже фінансові відносини завжди перебувають у постійному русі та перетворенні.

На думку автора, серед наведених визначень найбільш повним є те, що належить Бланку І. О., який розглядає фінансову безпеку як комплексну систему, і можна погодитися з тезою, що фінансова безпека є складовою економічної безпеки підприємства.

Таким чином, на основі узагальнення праць вчених, автор погоджується з визначенням Журавки О. Ф. та Могиліної Л. А. [17], що пропонують об'єднати визначення Бланка І. О., Горячевої К. С. та Ермошенко М. М. з метою найбільш повного висвітлення сутності досліджуваного поняття. Тобто під фінансовою безпекою суб'єкта підприємства слід розуміти його фінансовий стан, що характеризується стабільною захищеністю його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього та внутрішнього характеру, який характеризується, по-перше, збалансованістю та якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, котрі використовуються підприємством, по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, по-четверте, забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є вдосконалення методичного забезпечення оцінювання ризиків фінансової безпеки суб'єктів підприємства.

Наук. керівн. Медведєва І. Б.

Література: 1. Ареф'єв В. О. Сутність та особливості фінансової безпеки підприємства як економічної категорії [Електронний ресурс] / В. О. Ареф'єв. – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vetp/201032/10avoarm.pdf>. 2. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : монографія / О. І. Барановський. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – 759 с. 3. Бланк І. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, Эльга, 2004. – 784 с. 4. Горячева К. С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 "Економіка, організація і управління підприємствами" / К. С. Горячева. – К. : НАУ, 2006. – 17 с. 5. Ермошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М. М. Ермошенко. – К. : КНТЕУ, 2001. – 310 с. 6. Завгородній А. Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Завгородній, Г. Л. Вознюк. – К. : Знання, 2007. – 1 072 с. 7. Донець Л. І. Економічна безпека підприємства : навч. посібн. / Л. І. Донець, Н. В. Ващенко. – К. : Центр навч. літератури, 2008. – 240 с. 8. Каркавчук В. В. Математичне моделювання управління фінансовою безпекою підприємств в Україні : автореф. дис. канд. екон. наук : спец. 08.00.11 / В. В. Каркавчук. – Львів : ЛНУ, 2010. – 23 с. 9. Кириченко О. Вплив інфляційних процесів на фінансову безпеку підприємства / О. Кириченко, Ю. Кім // Економіка та держава. – 2009. – № 1. – С. 15–18. 10. Кім Ю. Г. Управління системою фінансової безпеки підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 21.04.02 "Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності" / Ю. Г. Кім. – К., 2009. – 23 с. 11. Покропивний С. Ф. Економіка підприємств : підручник / С. Ф. Покропивний. – К. : КНЕУ, 2005. – 528 с. 12. Судакова О. І. Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства / О. І. Судакова // Економічний простір. – 2008. – № 9. – С. 140–148. 13. Вечканов Г. С. Экономическая безопасность : учебник / Г. С. Вечканов. – СПб. : Питер, 2007. – 384 с. 14. Клименко Т. В. Теоретичні підходи до визначення сутності фінансової безпеки підприємства [Електронний ресурс] / Т. В. Клименко. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nvchdieu/2011_3/246-249.pdf. 15. Ареф'єва О. В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки / О. В. Ареф'єва, Т. Б. Кузенко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1 (91). – С. 98–103. 16. Євдокімов Ф. І. Узагальнююча оцінка фінансової складової рівня економічної безпеки підприємства / Ф. І. Євдокімов, О. В. Мізіна, О. О. Бородіна

// Наукові праці ДонНТУ. – 2002. – № 47. – С. 6–12. 17. Журавка Ф. О. Сутність і роль фінансової безпеки суб'єкта підприємництва в контексті забезпечення його економічної безпеки [Електронний ресурс] / Ф. О. Журавка, Л. А. Могилін. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pprbsu/2012_35/35_01_02.pdf.

18. Коженювський Л. Управління безпекою / Л. Коженювський // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 1. – С. 147–154.

19. Мунтіян В. І. Економічна безпека України / В. І. Мунтіян. – К. : КВПЦ, 1999. – 464 с. 20. Оргинський В. Л. Економічна безпека підприємств, організацій та установ : навч. посібн. [для студ. вищ. навч. закл.] / В. Л. Оргинський, І. С. Керницький. – К. : Правова єдність, 2009. – 544 с. 21. Папехин Р. С. Факторы финансовой устойчивости и безопасности предприятия : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук : спец. 08.00.10 "Финансы, денежное обращение и кредит" / Р. С. Папехин. – Волгоград, 2007. – 24 с. 22. Пройда-Носик Н. Н. Сутність фінансової безпеки суб'єктів підприємництва та її роль в забезпеченні національної економічної безпеки / Н. Н. Пройда-Носик // Вісник ЖДТУ. – 2011. – № 1 (55). – С. 340–342. 23. Реверчук Н. Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур / Н. Й. Реверчук. – Львів : ЛБІ НБУ, 2004. – 195 с. 24. Яришко О. Теоретичні аспекти фінансової безпеки підприємства [Електронний ресурс] / О. Яришко, Є. Ткаченко, В. Березін. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ecan/2011_9_3/pdf/yaryshko.